

SELMECTŐL SOPRONIG – CENTENÁRIUMI EMLÉKKONFERENCIA

Bartha Dénes – Bende Attila

A M. Kir. Bányászati és Erdészeti
Főiskola kálváriája

Száz évvel később is bizonytalan szóhasználatunk abban a tekintetben, hogy a M. Kir. Bányászati és Erdészeti Főiskola Selmecről Sopronba átköltözött, áttelepült, vagy ezt a tényt menekülésnek, exodusnak kell-e fölfognunk. De bizonytalanság nemcsak e szóhasználat tekintetében van, hiszen az ismert levéltári források szűkössége, illetve ezek és a visszaemlékezések ellentmondásos információi csupán a kronológia fő vonalának felvázolására adnak lehetőséget. A történelmi szemmel nézett viszonylag rövid időtáv ellenére azt sem tudjuk pontosan, hogy az átköltözés-áttelepülés-menekülés-exodus első csoportja 1918. december 13/14., 15/16. vagy éppen 20/21. éjszakáján indult-e el új hazát keresni. Különös ellentmondásnak tűnő tény – ha az indulás napja kétséges is –, arról viszont hiteles emlékkörzőink vannak, hogy a selmeci Óposta előtt összegyülekezett hallgatóság gyalog és szekereken éjjel 2 óraker indult neki annak az útnak, amelynek végállomása csak hónapok múlva vált előttük és mindenki más előtt ismertté.

A Sopron Megyei Jogú Város Önkormányzata és a Soproni Egyetem által 2019. április 10-én megrendezett konferencia nemcsak az emlékezést, tisztelgést volt hivatott szolgálni, hanem arra ösztökélte a selmeci múlttal foglalkozó kutatókat, egyben a konferencia előadóit, hogy új források feltárásával eddigi ismereteinket pontosabbá, hitelesebbé tegyék. Az elhangzott nyolc előadás e folyóirat-számban közreadott szerkesztett és illusztrált változata több szempontból is értékes adalékul szolgál Sopron felsőoktatási intézménye múltjának viszontagságos időszakáról. Tovább árnyalja a képet, hogy az utódintézményekben (Sopron, Miskolc, Székesfehérvár, Dunaújváros) tovább élő – és 2014-től az UNESCO szellemi kulturális örökség listáján szereplő – diákhagyományok a selmecebányai időszakot egyfajta elveszett „aranykorként” idealizáltan, vágyódással idézik, ami számos legenda szövevényébe ágyazza az átkerüléssel kapcsolatos történelmi eseményeket. E romantikus vágyódás elfedte azt a tényt is, hogy az intézmény áttelepítésének gondolata már az első világháború időszakát jóval megelőzően is többször felszínre került, ami a közelmúlt részletes kutatásai nyomán „Selmec-kérdés” néven vonult be intézménytörténetünkbe. A tanári kar már 1905-ben eldöntötte, hogy az elszigetelt alsó-magyarországi bányavárosból költöznie kell a fejlődni kívánó intézménynek. Még az 1918 októberében tartott főiskolai tanácsülés is e témát járta körbe, nem is sejtve, hogy a hamarosan bekövetkező cseh megszállás azonnali cselekvésre készíti a főiskolai hallgatóságot.

A tanári kar ugyanis még bizakodott, a kormányzati utasítást várta, s egészen 1919 áprilisáig kitartott Selmecen. Mindvégig reménykedett, küzdött Selmecbánya előljárósága

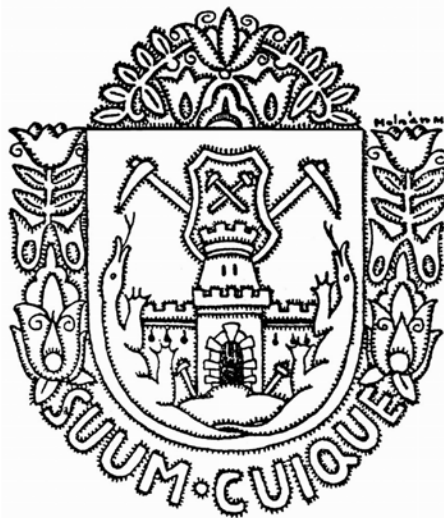
Csontváry Kosztka Tivadar: Selmecebánya látképe, 1902 (Janus Pannonius Múzeum, Pécs)

is, érthető érdekük a főiskola megtartása, nem pedig eleresztése volt. Szitnyai József, majd Horváth (Krausz) Kálmán selmeci polgármesterek közel három évtizedig fáradoztak azon, hogy meggyőzzék a tanári kart, a szakmai szervezeteket, a minisztériumokat, miközben számos város versengett a főiskola odatelepitése érdekében. A legvégső időkben is úgy vélték, hogy a megalakuló csehszlovák államban tovább működhet a főiskola önálló magyar intézmény formájában, és Selmec exklávéként megmaradhat magyar városnak. Ez az illúzió 1919. február 24-ére szertefoszlott, minden remény elveszett a főiskola Selmecen tartására. A polgármesteri törekvéseket a kritikus időszakban pusztító spanyolnátha-járvány is nehezítette, továbbá hogy Horváth Kálmán váratlanul elhunyt 1918 októberében. Selmec végül végleg elvesztette a több mint másfél évszázadon át vele szervesen együtt élő felsőfokú oktatási intézményét, Sopron ugyanakkor alig három hónapos versengés során nyert egy főiskolát. Ebben Thurner Mihály polgármesternek és Laehne Hugó államtitkárnak elévülhetetlen érdemeket tudunk be egy évszázada, de máig kérdéses, hogy az előnyösebb feltételeket nyújtó többi városnak, főképpen a tanári kar és több minisztériumi vezető által is előnyben részesített Gödöllőnek végül is miért kellett alulmaradnia.

Az exodus Réz Géza rektor vezetésével valósult meg, aki aztán az áttelepülést követően – s vélhetően ennek következtében –, rövidesen szakított oktatói pályájával, Budapestre költözött. Az idősebb oktatók közül sokan már nem vállalták a költözést, Selmecebányán maradtak halálukig vagy épp átköltöztek, de már nem oktattak az új intézményben. A költözés ilyen formán szinte teljes generációváltást eredményezett az oktatók körében.

Ha a menekülő intézmény jelentőségét szeretnénk megvilágítani, akkor nem hallgathatjuk el, hogy a M. Kir. Bányászati és Erdészeti Főiskola a korábbi jelentős fejlesztések révén olyan oktatási és infrastrukturális szintet képviselt, amit Európa-szerte elismeretek. A dualizmus időszakában létrejött a több mint száz éve óhajtott egységes campus, valamint jelentős anyagi beruházással 1889 és 1912 között felépítették a botanikuskert területén az ún. három palotából álló oktatási épületegyüttest. E fejlesztések célja egyébként nem volt más, mint hogy a századforduló után elérhessék a műegyetemi rangot, s „Mária Terézia Műegyetem” néven alakuljon át a főiskola annak kibővítésével. Ezt a tervet is meghiúsították a történelmi események. A főiskola kiváló felszereltségét mi sem bizonyítja jobban, mint a püribami Bányászati Főiskola rektorának 1919 szeptemberében tett látogatása, amikor az átköltözés során üressé vált – s a Vörös Hadsereg katonái által aztán teljesen kifosztott –, épületek szemrevételezése után sem tudta leplezni ámulatát. Napjainkban a világörökség részeként nyilvántartott városban csak középszintű oktatási intézményeknek adnak otthont a dicső emlékü M. Kir. Bányászati és Erdészeti Főiskola épületei. Ne felejtsük, a selmeci főiskola az egyetlen olyan intézmény az ország feldarabolása során, amelyet összes ingóságával, tanári karával, személyzetével és hallgatóságával teljes egészében megnyert a csonka haza! Csak épületei és botanikuskertjei vesztek oda.

Az oktatást Sopronban 1919. április 28-án, 326 hallgatóval kezdték meg a Károly laktanyában. A soproni főiskolásoknak kulcsszerepe volt a nyugat-magyarországi felkészülésben, a soproni népszavazás előkészítésében és felügyeletében, mindezekért a város hála jeléül a felsőoktatási intézmény részére felajánlotta az akkor már üresen álló M. Kir. Honvéd Főreáliskola épületegyüttesét, ami azóta is otthont ad az intézménynek.

Selmecbánya címere jelmondatával